

Reactie op wetsvoorstel ‘Nieuwe psychoactieve stoffen’

In 1912 namen de Verenigde Staten het initiatief tot een internationale conferentie in Den Haag om de handel in en het gebruik van opium terug te dringen. In 1914 leidde dit tot een internationaal opiumverdrag, waarna het Nederlandse parlement met algemene instemming de Opiumwet aannam.⁸ Inmiddels honderd jaar later en vele nationale en internationale verdragen verder kunnen we concluderen dat ‘the war on drugs’ gefaald heeft. De vraag is niet afgenomen. De mens heeft een natuurlijke drang om zijn bewustzijn te veranderen. Verdere inkrimping van de legale mogelijkheden tot bewustzijnsverandering zullen daarom leiden tot een verschuiving van deze vraag naar het illegale circuit. Mensen zullen sneller experimenteren met impure en potentieel dodelijke stoffen, die zij op veelal gevaarlijke en ongecontroleerde wijze zullen moeten verkrijgen.

Een gevolg hiervan zal verder zijn dat de hoeveelheid drugsgerelateerde geweldsdelicten, verslaafden, en gedetineerden zullen toenemen. Zoals reeds te zien is in het Verenigd Koninkrijk na de invoering van het Psychoactive substances act² Superficieel gezien lijkt deze aanvulling op de bestaande Opiumwet een goed idee, maar talloze studies^{1, 3, 4, 5, 9, 10} laten zien dat de kern van het probleem wordt verplaatst en in vele opzichten leidt tot grotere schade aan de volksgezondheid en meer drugscriminaliteit.

Bij de presentatie van het nieuwe wetsvoorstel staan enkele beweringen. De eerder genoemde argumenten zullen nu verder onderbouwd worden door het analyseren van deze beweringen en daarbij de nodige kanttekeningen te plaatsen.

Bewering 1:

‘Doelgroepen die door de regeling worden geraakt:

In de eerste plaats raakt dit wetsvoorstel de (toekomstige) gebruiker van NPS-en die met dit wetsvoorstel gewaarschuwd wordt voor de gezondheidsrisico’s die gepaard gaan met deze potentieel zeer gevaarlijke middelen. De gebruiker wordt tegelijkertijd gewezen op de strafbaarheid van het bezit van deze middelen.’⁶

Kritiek bewering 1:

Vervolg studies³ in het Verenigd Koninkrijk hebben aangetoond dat de vraag en het aanbod naar psychoactieve stoffen niet verminderd is na de invoering van de zogeheten Psychoactive substances act (PSA)².

Sinds 2016 zijn er in het Verenigd Koninkrijk zelfs een record aantal drugs-gerelateerde doden geconstateerd voor MDMA, cocaine, en opiaten, en is er een sterke stijging in het gebruik van cocaine/crack gebruik bevonden⁵. De sterkte en prijs van synthetische cannabis nam ook toe sinds 2016 na invoering van de PSA, resulterende in grotere financiële, danwel gezondheidsproblemen onder gebruikers.

Bewering 2:

‘Daarnaast raakt het wetsvoorstel de drugshandelaar die NPS-en produceert en verhandelt om de drugswetgeving te omzeilen. Drugshandelaren kunnen niet langer gebruik maken van de nu nog legale status van NPS-en die vallen onder de meest voorkomende stofgroepen.’⁶

Kritiek bewering 2:

Wat is een drugshandelaar? Het lijkt er nu op dat NPS verkopers en straat verkopers van verboden middelen over één kam geschoren worden, terwijl NPS verkopers in verreweg de meeste gevallen geregistreerde bedrijven hebben, e. g. smartshops, en netjes belasting betalen. Net als de tabakszaak en de lokale bar bieden zij psychoactieve stoffen aan. Zijn de tabakszaak en bar eigenaar dan ook drugsverhandelaars? Waarom is er geen logische lijn te vinden aan het toekennen van deze definitie? Wetenschappelijk gezien zijn alcohol en tabak ook geestesverruimende middelen maar gek genoeg ook met een schrijnende hoge schadelijke potentie voor het menselijk lichaam. In een baanbrekend artikel in 2007 schreef Prof. Nutt in the Lancet¹ over het opnieuw classificeren van geestesverruimende middelen gebaseerd op hun schadelijkheid inplaats van historische willekeur. Hieruit kwam al gauw naar voren dat alcohol en tabak schadelijker waren dan LSD, XTC, en Cannabis¹, toch zijn deze twee voorgenoemde middelen nog legaal, en de drie laatstgenoemden illegaal.

Is het niet tijd dat er een intelligentere aanpak komt voor het gebruik van psychoactieve stoffen die aansluit bij het daadwerkelijke schadeprofiel per stof?

Bewering 3:

‘Partijen die met de opsporing en strafrechtelijke handhaving belast zijn zoals politie, het Openbaar Ministerie en de douane profiteren van het wetsvoorstel omdat het stofgroepenverbod bijdraagt aan de aanpak van de drugsriminaliteit.’⁶

Kritiek op bewering 3:

Zoals het RIVM reeds in 2012 concludeerde in hun rapport⁹: ‘Voor- en nadelen van generieke strafbaarstelling nieuwe psychoactieve stoffen’,

‘De legale verkoop van designer drugs in smart shops zal door het verbod gestopt worden, waardoor de drugs op de zwarte markt te koop zullen worden aangeboden. De gebruiker komt dan eerder in aanraking met criminaliteit (beroving, oplichting). De kwaliteit van de producten op de zwarte markt is waarschijnlijk lager dan in smart shops en de voorlichting ontbreekt.’⁹

De beste manier om de schade door producten op de zwarte markt voor consumenten te beperken, zou zijn het bevorderen van de regulatie op de witte markt met een duidelijk risicobeheersysteem. Stoffen zouden dan gecategoriseerd kunnen worden op basis van hun risicoprofiel in plaats van structurele gelijkheid met illegale drugs, met een reguleringsniveau dat in verhouding staat tot het risiconiveau. Dit houdt in dat producten worden getolereerd die een aanvaardbaar risiconiveau vertonen, op voorwaarde dat ze zijn vervaardigd volgens vooraf gestelde kwaliteitsnormen en verantwoord op de markt worden gebracht. Het wordt dan de taak van de industrie om te voldoen aan deze duidelijk vooropgestelde kwaliteit en

veiligheidsnormen. Deze aanpak zal investeringen in een veiligere productontwikkeling stimuleren en een duidelijk pad naar de markt creëren voor producten met een acceptabel risiconiveau. De vraag naar opsporing en strafrechtelijke handhaving van de politie zal in dit geval dan hierdoor ook daadwerkelijk afnemen.

Bewering 4:

‘Het wetsvoorstel heeft ook gevolgen voor (zorg)instellingen, overheidslabs en fabrikanten en groothandelaren die een ontheffing zullen moeten aanvragen voor het in bezit mogen hebben van, dan wel verrichten van handelingen met middelen uit de voorgestelde lijst Ia van de Opiumwet. De Inspectie Gezondheidsbescherming en Jeugd (IGJ) en het CIBG die belast zijn met het toezicht en de handhaving en het verstrekken van Opiumwetontheffingen, zullen te maken krijgen met uitbreiding van de taken nu aan de lijsten I en II van de Opiumwet een lijst Ia wordt toegevoegd’.⁶

Kritiek bewering 4:

Het RIVM concludeerde hierover: ‘Een generiek stelsel zal leiden tot een toename van het aantal aanvragen van ontheffingen door de industrie en het bedrijfsleven en tot het dulden van controles op de naleving daarvan. Voor de overheid zal het leiden tot meer bureaucratie (het verlenen van de benodigde ontheffingen), meer toezicht en controle door inspectiediensten, meer inzet van de douane, de politie, etc.’⁹ Het invoeren van een generiek stelsel gaat verder in tegen het legaliteitsbeginsel, de regel dat niets strafbaar is zonder voorafgaande strafbepaling en de daaraan verbonden kenbaarheid voor de burger. Het moet voor een burger duidelijk zijn wat precies strafbaar is gesteld in de Opiumwet. Dit beginsel geldt zeker als er hoge strafbedreigingen gelden en komt in gevaar als groepen stoffen worden verboden, zonder dat duidelijk is welke middelen daar precies onder vallen.⁹

Een ander probleem van het generieke stelsel is dat in veel gevallen stoffen met een klein verschil in chemische samenstelling een heel ander effect hebben en soms zelfs een tegengestelde werking hebben. Een stofgroepenverbod heeft hierdoor het effect van een schot hagel: je raakt je doel, maar ook dingen die ver buiten je vizier liggen. Ook nuttige en totaal ongevaarlijke stoffen zullen door het verbod plotseling illegaal worden. Een goed voorbeeld is *anandamide*, een cannabinoïde die aanwezig is in chocolade.¹¹ Het zal in vele gevallen dus niet duidelijk zijn voor de burger en de politie wat precies illegaal is wat niet dit zal leiden tot extra werk voor de politie en grotere frustratie bij de burger.

Bewering 5:

‘Verwachte effecten voor de doelgroepen van de regeling:

Met de wetswijziging worden (toekomstige) gebruikers gewaarschuwd voor de mogelijk ernstige gezondheidsrisico's die verbonden zijn aan het gebruik van groepen NPS-en die sterk lijken op middelen die op lijst I van de Opiumwet staan. Het wetsvoorstel draagt daarmee bij aan de bescherming van de volksgezondheid. De wetswijziging draagt tevens bij aan de aanpak van de drugscriminaliteit. Partijen die hiermee belast zijn, zoals de politie en het Openbaar Ministerie, krijgen een handvat om de productie en handel in NPS-en tegen te gaan en om te voldoen aan rechtshulpverzoeken uit het buitenland waar de betreffende NPS-en reeds verboden zijn.’⁶

Kritiek bewering 5:

Uit verschillende rapporten blijkt dat de volksgezondheid in relatie tot drugsgebruik erop achteruit gaat bij strengere wetgeving^{3, 5, 10}. Een verbod zorgt juist voor een toename van het gebruik van onzuivere en gevaarlijke middelen. Mensen zijn wel meer gebaat bij de regulering van de aangeboden stoffen door helderdere veiligheidsnormen in te voeren. Hierdoor kunnen psychoactieve stoffen aangeboden worden met een aanvaardbaar risicoprofiel, en zullen mensen minder gebruik maken van illegale handel en zullen gezondheidsrisico's binnen aanvaardbare normen blijven. Als laatste wil ik nog even een kanttekening bij de internationale samenwerking tegen NPS'en plaatsen. In het kader dat u benoemt zal dit inderdaad efficiënter zijn, maar de illegale handel in straatdrugs zal eveneens toenemen en hierdoor zullen internationale drugsnetwerken versterkt worden. Het probleem zal dus niet verholpen worden maar zal zich op andere wijzen manifesteren.

Conclusie:

Gezien de vele studies waaruit een averechts effect te voorspellen is in het geval deze wet aangenomen zou worden, lijkt het niet verstandig om deze wetgeving door te zetten. Het is duidelijk dat de maatschappelijke problemen, die deze wet beoogt te verbeteren, c. q. verbeterde volksgezondheid en vermindering handel in drugs, netto zullen verslechteren. De problematiek wordt er dus niet beter van.^{3,9,10}

Een oplossing zou zijn op de korte termijn deze wetgeving te staken en in de plaats daarvan over te gaan op duidelijkere regulering van de verkoop van NPS'en door het opstellen van veiligheidsnormen waarbinnen een stof dient aan te voldoen. Hierdoor zullen mensen eerder geneigd zijn af te zien van het gebruik van schadelijkere stoffen op de zwarte markt en zal de drugscriminaliteit afnemen.

De oplossing op lange termijn zou dan een model kunnen zijn die de Global Commission on Drug Policy vorig jaar heeft beschreven in zijn rapport,¹⁰ dat de mogelijkheid toelaat voor producten met een aanvaardbaar risicoprofiel, en die voldoen aan farmaceutische en/of voedselveiligheidsvoorschriften. Deze zouden dan kunnen toetreden in de reguliere voedselwaren handel dus bijvoorbeeld de verkoop in de supermarkt. Dit model zou er op den duur voor kunnen zorgen dat producten die op de grijze markt zijn ontstaan vervangen worden door veiligere producten.

De Psychoactive Substances Act (PSA)⁷ van Nieuw-Zeeland is een model dat is ontworpen om de NPS industrie te sturen op een maatschappelijk verantwoorde manier, door het definiëren en stimuleren van een 'witte' markt. De United Nations Office of Drugs and Crime (UNODC)¹² noemde het in een reactie de 'enige oplossing op tafel' voor de wereldwijde drugsproblematiek. De Nieuw-Zeelandse PSA werd een jaar later gewijzigd zodat NPS'en die in aanspraak kwamen om onder de regeling te vallen niet langer getest mochten worden op dieren. Dit was een slimme lobby van de alcohol industrie om potentiële toekomstige marktconcurrenten bij voorbaat te ondermijnen door hen in een onmogelijke positie te plaatsen waar ze de veiligheid van hun NPS'en niet konden bewijzen. Deze situatie moet dan ook voorkomen zien te worden in het geval deze aanpak zou worden doorgevoerd in Nederland.

Onlangs stelde D66 samen met Jellinek voor om een open discussie te starten over de regulering van verboden drugs zoals xtc, cocaïne, paddo's en ghb.⁸ Ook wil de partij een staatscommissie instellen die gaat kijken hoe het Nederlandse drugsbeleid gemoderniseerd

kan worden. Het uitgangspunt daarbij is om de gezondheidsrisico's van drugs zo laag mogelijk te houden en de gezondheid, veiligheid en het welzijn van de samenleving als geheel zo goed mogelijk te waarborgen.⁸ Dit beleid zou dan als uiteindelijk doelstelling hebben om de schade voor consumenten in binnen- en buitenland te verminderen door de vraag naar schadelijkere stoffen te verminderen en de beschikbaarheid van veiliger alternatieven te vergroten. Dit zou een goed begin zijn.

- ¹Nutt D, King LA, Saulsbury W, Blakemore C. Development of a rational scale to assess the harm of drugs of potential misuse. Lancet. 2007; 369: 1047-1053
- ²<https://www.gov.uk/government/collections/psychoactive-substances-bill-2015>
- ³<https://www.gov.uk/government/publications/review-of-the-psychoactive-substances-act-2016>
- ⁴<https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/birthsdeathsandmarriages/deaths/bulletins/deathsrelatedtodrugpoisoninginenglandandwales/2017registrations>
- ⁵<https://www.gov.uk/government/collections/alcohol-and-drug-misuse-and-treatment-statistics>
- ⁶https://www.internetconsultatie.nl/opiumwet_nps
- ⁷<https://www.health.govt.nz/our-work/regulation-health-and-disability-system/psychoactive-substances-regulation>
- ⁸<https://manifestdrugs.nl/#initiatiefnemers>
- ⁹<https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/340011005.pdf>
- ¹⁰<https://www.globalcommissionondrugs.org/2019>
- ¹¹Reactie Vereniging Landelijk Overleg smartproducten:
https://www.internetconsultatie.nl/opiumwet_nps/reactie/146b26f0-9ff8-4d9b-a9f7-73331a62867f
- ¹²<https://www.unodc.org/>